

ÎNVĂȚĂTURA MEREU VIE A LUI V. I. LENIN*

„Există oameni — spunea Maxim Gorki despre Lenin — a căror importanță nu poate fi cuprinsă în cuvinte omenești... Un asemenea om este pentru întreaga lume, pentru întreaga noastră planetă, Vladimir Ilici. Cred că oricâte cuvinte frumoase am spune despre el, nu am putea zugrăvi, nici creiona, adinca însemnătate a activității lui, a energiei lui, a minții lui pătrunzătoare pentru întreaga omenire, nu numai pentru noi.“

Lenin a prevăzut totul: războaiele imperialiste și revoluțiile proletare, criza economiei capitaliste și succesele socialismului, trezirea popoarelor Orientului și necesitatea coexistenței pașnice a celor două sisteme, dezagregarea nucleului atomic și nașterea noii culturi socialiste.

Nu ne vom referi aici la toate problemele, vom vorbi numai despre părerile lui Lenin despre cultură, în special despre artă și despre influența lor pozitivă asupra dezvoltării culturii socialiste în U.R.S.S.

La baza succeselor culturii socialiste stau principiile elaborate de Lenin. Dacă ar fi să formulăm aceste principii în câteva cuvinte, acestea ar fi următoarele: tradiția, realismul, partinitatea, caracterul popular.

Să ne oprim mai amănunțit asupra acestor principii leniniste.

Tradiția. Aceasta înseamnă că cultura socialistă nu se creează pe un loc pustiu, nici pe „ruinele civilizației“ ci, dimpotrivă, se întemeiază pe cele mai valoroase realizări ale istoriei milenare a omenirii.

„Cultura proletară — spunea Lenin în 1920 — nu este o născocire a oamenilor care își zic specialiști în cultură proletară. Toate acestea sînt curate prostii. Cultura proletară trebuie să apară ca o dezvoltare firească a aceluia bagaj de cunoștințe pe care omenirea le-a elaborat sub jugul societății capitaliste, al societății moșierești, al societății birocratice. Toate aceste drumuri și cărări duceau, duc și vor continua să ducă spre cultura proletară...“

Principiul tradiției nu a fost numai proclamat de Lenin, el a fost și tradus în viață cu consecvență și energie, sub îndrumarea lui. Numai în răstimpul unui an — din mai 1918 pînă în mai 1919 — au fost editate 115 lucrări ale literaturii clasice ruse, cu un tiraj total de 6 milioane de exemplare. Numai în anul 1919, în perioada războiului civil, în condițiile unei acute lipse de hirtie, operele lui Pușkin au fost editate într-un tiraj de 750.000 de exemplare. Lenin a sprijinit călduros inițiativa lui Gorki, de a se crea colecția „Biblioteca literaturii universale“ și a ajutat la realizarea acestei colecții.

Un minunat exemplu de înțelepciunea lui Lenin este atitudinea lui față de vechile teatre, de dinainte de revoluție, care nu se transformaseră de la bun început. Unele minți înflăcărate propuneau lichidarea acestor teatre care, pasămite, nu ar fi fost în stare să meargă pe drumul socialist. Lenin a respins asemenea propunere.

„Intrînd la Vladimir Ilici în birou — își amintește Lunaciarski, pe atunci comisar al poporului pentru Învățămint — i-am spus că am de gînd să fac totul pentru a păstra cele mai bune teatre ale țării... că, după părerea mea, este riscant

* Articol scris pentru revista „Teatrul“.

de a se folosi metode prea radicale ; în acest domeniu, nu avem ce da în schimb. Aceasta pentru ca noul care se va dezvoltă, să nu piardă legătura cu trecutul. Vladimir Ilici m-a ascultat cu atenție și mi-a spus să urmez această linie, numai să nu uit să sprijin și *noul* care ia naștere sub influența revoluției, chiar dacă, la început, acesta va fi mai slab. Aici nu se pot aplica numai criteriile estetice ; altfel, arta veche, mai matură, va frâna dezvoltarea noului. Iar ritmul de transformare a vechiului va fi cu atât mai lent, cu cât va fi mai mică concurența fenomenelor noi.“

O mărturie a roadelor pe care le-a dat această înțeleaptă politică leninistă sînt succesele creatoare ale unor vechi teatre ruse ca Teatrul Mare, Teatrul Mic și Teatrul de Artă din Moscova, Teatrul Academic „Pușkin“ din Leningrad și altele.

Realismul. Acest principiu este strîns legat de principiul tradiției, deoarece realismul este una din cele mai mari cuceriri ale dezvoltării artistice a omenirii. Lenin nu considera realismul drept un curent al artei, ci o lege obiectivă a oricărei creații artistice autentice. Lenin considera o culme a realismului critic, creația lui Tolstoi, căreia i-a și consacrat o serie de articole.

„Dacă în fața noastră avem un artist într-adevăr mare — scria Lenin în articolul său „Lev Tolstoi, oglindă a revoluției ruse“ — atunci măcar unele aspecte esențiale ale revoluției trebuie să se fi oglindit în operele sale.“

Această înțelegere profundă a realismului i-a permis lui Lenin să explice cum de a putut Tolstoi, cu toate contradicțiile ce se întîlnesc în concepția lui despre lume, să reflecte în mod veridic laturile esențiale ale revoluției ruse ; cum de a putut contele Tolstoi, aristocrat ca origine și ca educație, să devină purtătorul de cuvînt al ideologiei țărănimii ruse.

Deși definiția metodei de creație a artei sovietice, ca artă a realismului socialist, a fost formulată după moartea lui Lenin, ea se bazează pe concepția leninistă a naturii creației artistice și a sarcinilor ei în perioada construirii societății comuniste. Aici ne apropiem de punctul nodal al esteticii leniniste, de principiul partinității.

Partinitatea. Acest principiu a fost atacat cu cea mai mare înverșunare de către cei ce au crezut și cred în mod sincer sau fățarnic că artistul poate fi independent de societatea în care trăiește și creează. Dar, așa cum a demonstrat în mod convingător Lenin, „nu poți trăi într-o societate și să fii liber de această societate. Libertatea scriitorului, a pictorului, a actriței burgheze, este doar o dependență camuflată (sau care e fățarnic camuflată) față de sacul cu bani, față de corupție, de întreținere. Iar noi, socialiștii, demascăm această fățarnicie, smulgem firmele false, nu pentru a obține o literatură și o artă care să nu fie de clasă (acest lucru va fi posibil doar în societatea socialistă fără clase), ci pentru a opune literaturii fățarnic-libere, care în realitate este legată de burghezie, o literatură cu adevărat liberă, legată *fățiș* de proletariat.“

Lenin subliniază cuvîntul „fățiș“ și în acest cuvînt este concentrată întreaga esență a partinității. De aceea, artiștii proletariatului proclamă *fățiș*, apartenența lor partinică, pentru că interesele proletariatului coincid, în ultimă instanță, cu interesele întregii omeniri, iar arta proletară este, așadar, interesată în zugrăvirea veridică a realității. Așa se îmbină principiul partinității cu principiul realismului.

Comuniștilor li s-a reproșat că, proclamînd principiul partinității artei, ei declară literatura ca fiind o parte din cauza partinică a proletariatului, ignorînd originalitatea creației artistice. Dar aceste reproșuri sînt în cel mai bun caz întemeiate pe o neînțelegere. În articolul „Organizația de partid și literatura de partid“, Lenin scria : „Nu încape vorbă că munca literară este mai puțin decît orice alta susceptibilă de egalizare mecanică, de nivelare, de dominație a majorității asupra

minorității. Nu încapă vorbă că în acest domeniu este nevoie să fie asigurat un câmp mai larg inițiativei personale, înclinațiilor individuale, să se dea câmp liber gândirii și fanteziei, formei și conținutului. Toate acestea sînt incontestabile, dar ele nu dovedesc decît că partea literară a muncii de partid, a proletariatului, nu poate fi pusă pe același calapod cu celelalte părți ale muncii de partid a proletariatului“.

S-ar părea că toate acestea sînt indiscutabile... dar din păcate mai discutăm și astăzi în contradictoriu — astăzi, după 55 de ani de cînd au fost scrise aceste rînduri clare, care nu admit nici un fel de interpretări greșite. Trebuie să discutăm, căci mai sînt încă unii care încearcă să prezinte situația în așa chip, încît să reiasă că partinitatea ar exclude libertatea de creație a artiștilor sovietici. Nu numai că nu o exclude, ci, dimpotrivă, o presupune! Încă din anul 1920, Lenin a spus într-o discuție cu Clara Zetkin: „Orice artist, oricine se consideră artist, are dreptul să creeze liber, conform idealului său, fără a cunoaște o dependență. Dar, se înțelege, noi sîntem comuniști. Noi nu trebuie să stăm cu mîinile încrucișate și să lăsăm haosului posibilitatea să se dezvolte în orice direcție. Noi trebuie să conducem în mod sistematic acest proces și să-i organizăm rezultatele“.

Principiul partinității este organic întregit în estetica leninistă de principiul caracterului popular al artei. Lenin spunea că „arta aparține poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adînci, ea trebuie să pătrundă în adîncurile maselor largi ale oamenilor muncii. Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor mase și apreciată de ele, să nească sentimentele, gîndirea și voința acestor mase, să le ridice. Ea are menirea să trezească în ele simțul artistic și să-l dezvolte“.

N-ăr fi just să se tragă de aici concluzia că arta trebuie să se acomodeze la gusturi estetice nedezvoltate încă. Dimpotrivă, îndatorirea ei este să dezvolte aceste gusturi. Apreciînd mult activitatea literară a popularului poet proletar Demian Bednii, Lenin spunea despre el că merge în urma cititorilor, deși ar trebui să fie înaintea lor. A merge înaintea cititorilor înseamnă a educa gustul pentru frumos al maselor, nu a rămîne la nivelul lor.

Acestea sînt în liniile cele mai generale principiile estetice leniniste. Acestea sînt bazele teoretice ale politicii partidului comunist în domeniul artei, politică ce a contribuit la înflorirea artei sovietice, a artei militante, a întregii culturi socialiste sovietice.

Mai aproape de viață. Mai multă atenție pentru **noul** pe care masa muncitorească și țărănească îl zidește în **fapt** în munca ei de toate zilele. Mai multă **verificare** pentru a vedea în ce măsură acest nou este **comunist**.

V. I. LENIN